

Totul e sobru, sever, plin de simboluri și semnificații profunde, scoțând de sub tristețea cimentului și reintegrând în nobilele tradiții ale Maramureșului, amintirea celor douăzeci și nouă de fii ai săi, uciși de cea mai rea fiară ce și-a purtat pașii pe acolo. Autorul acestui monument, inspirat din sanctuarul dacic de la Grădiște, este sculptorul Gheza Vida a cărui faptă merită lauda întregului nostru popor” (Contemporanul, ianuarie, 1967).

Cioplit de Vida mai întâi în lemn în 1966, *Monumentul țăranilor martiri de la Moisei*, transpus apoi în piatră în 1972, este „o sinteză a spiritualității românești atingând acea tensiune unică la care s-a afirmat vocația ordinii, a echilibrului psihic și cosmic, a locului impregnat decisiv de umanitate, de sanctuarele dacice sau din spațiile de evocare brâncușiene” (Constantin Prut).

Sfatul bătrânilor (1973), realizat mai întâi în lemn (expus la Bienala de la Veneția în 1972), a fost transpus în piatră, fiind amplasat, nu întâmplător, ca un simbol în vecinătatea Palatului administrativ din Baia Mare. Este un impresionant grup statuar, cu o largă deschidere filosofică, ce vine dinspre străvechea civilizație a satului românesc, reprezentând un moment profund și solemn legat de viața obștei.

Monumentul Ostașului Român de la Carei sau *Monumentul țăranilor martiri de la Moisei* sunt realizări artistice excepționale, devenite în conștiința publică simboluri ale istoriei naționale, opere majore ale sculpturii monumentale contemporane.

Valoroasa operă a sculptorului Vida se află în patrimoniul a numeroase muzee din țară: Muzeul Național de Artă al României,

Muzeul de Artă Baia Mare, Muzeul Brukenthal Sibiu, Muzeul de Artă Cluj-Napoca, Muzeul de Artă Contemporană Galați, Muzeul de Artă Constanța, Muzeul de Artă Brașov, Muzeul Banatului Timișoara, Muzeul Țării Crișurilor Oradea. Lucrări semnate de Vida se află și în numeroase colecții private din țară, dar și în colecții și muzee din Franța, Spania, Italia, Ungaria, Israel, Rusia, Iran, Chile.

Opera și personalitatea sa au fost încununată cu numeroase premii și distincții dintre care amintim Premiul de Stat (1953), Mastru Emerit al Artei (1957), Artist al Poporului (1964), Steaua Republicii (1978).

Maestrul Gheza Vida a fost ales în 1968 vicepreședinte al Uniunii Artiștilor Plastici din România, iar în 1974 a fost ales membru corespondent al celui mai înalt for științific și cultural al țării, Academia Română.

În acest an, cu ocazia Centenarului nașterii marelui sculptor, sub egida Academiei Române vor avea loc numeroase manifestări, respectiv expoziții la Baia Mare, Cluj-Napoca, București și la Accademia di Romania in Roma. Editura Academiei va edita un album ce va fi lansat în Aula Academiei Române cu ocazia Simpozionului dedicat Centenarului Vida din luna iunie. În luna noiembrie, cu implicarea majoră a Primăriei Municipiului Baia Mare, se va inaugura Atelierul memorial Gheza Vida.

Sărbătoarea Centenarului Gheza Vida este un prilej de a omagia memoria unui artist de talie europeană, o mare personalitate a artei românești, ce aparține galeriei celor mai importanți creatori de frumos din România.

Acad. MARIUS PORUMB

Fotografii: Szabó Tamás

CENTENAR GHEZA VIDA

1913–2013

Un mare artist, sculptorul GHEZA VIDA autorul unor monumente simbol ale istoriei naționale

În anul 2013, la 28 februarie se împlinesc o sută de ani de la nașterea marelui sculptor român Gheza Vida, unul dintre cei mai importanți artiști ai României postbelice. Fiul lui Rozalia și Iosif Vida s-a născut în 1913, într-o familie de mineri originară din Maramureșul istoric, ce locuia în orașul Baia Mare, străveche localitate minieră, a cărei faimă artistică internațională se datora școlii de pictură, întemeiată aici la sfârșitul secolului al XIX-lea.

Vida a început să sculpteze încă din tinerețe, mai întâi personaje din lumea satului maramureșan sau inspirate din viața minerilor, manifestând o puternică comuniune și admirație față de arta populară maramureșană, care îi va fi un permanent izvor de inspirație.

Atmosfera artistică de la Baia Mare l-a influențat, încă din 1932, frecventând atelierul pictorului Alexandru Ziffer. Tânărul artist, în formare, este remarcat de presa locală, care în 1934 scria că este „un talent înăscut”. Debutul său artistic are loc în 1937 la Baia Mare, când expune sculpturile *Miner și Țăran legat de stâlp*.

În toamna aceluiași an, Gheza Vida pleacă spre Spania, unde ajunge în luna ianuarie 1938, împreună cu ceilalți voluntari români, participând în Brigăzile Internaționale, la Războiul civil timp de doi ani. În 1939, voluntarii români din Armata Republicană spaniolă, împreună cu numeroși civili, se refugiază, trecând Pirineii în Franța. Membrii Brigăzilor Internaționale au fost internați în lagărele de la Saint-Cyprien și Gurs. Vida ilustrează cu desene și linogravuri gazeta săptămânală a lagărului, linogravurile fiind semnate „Grigore” (aluzie la numele haiducului maramureșan Grigore Pinteza Viteazul). Și tot în

Moisei

Monumentul Ostașului Român, Carei

Franța, în lagărul de la Gurs, Vida a sculpat și a expus într-o expoziție busturile eroilor naționali Horea, Cloșca și Crișan.

Traversează toată Europa și se întoarce la Baia Mare abia în 1941. Orașul împreună cu întreg Maramureșul era, în urma Dictatului de la Viena, sub ocupație horthystă. Fiind român și având cetățenie română, a fost atent supravegheat de poliție, fiind de trei ori concentrat în detașamentele de muncă forțată din Ungaria horthystă. În timpul șederii sale la Budapesta urmează cursurile Academiei de Belle-arte (1942–1944), având ca profesor pe Jenő Bari. După eliberarea de sub ocupația horthystă, Vida s-a înrolat voluntar în Armata Română, luptând pe frontul anti-hitlerist.

Revenind după război acasă, Gheza Vida participă în 1946 la Expoziția organizată la Cluj de Raoul Șorban, Emil Cornea și Carol Pleșa. În anul următor este prezent cu lucrări la Salonul Transilvaniei, organizat din inițiativa lui Virgil Vătășianu, Sándor Szolnay, Raoul Șorban și László Gyula. În octombrie 1948 este vernisată „Expoziția regională de Stat a Transilvaniei”, unde Vida expune grupul statuar *Dans oșenesc* și *Buciumașul*, lucrări impresionante ca forță de expresie. Lucrările au fost expuse și la Expoziția anuală de Stat, deschisă în decembrie 1948 la Palatul Republicii din București. Sculpturile sale sunt admirate de marele public și apreciate elogios de critica de specialitate, fiind considerate „lucrări de mare talent, de mare vigoare expresivă”.

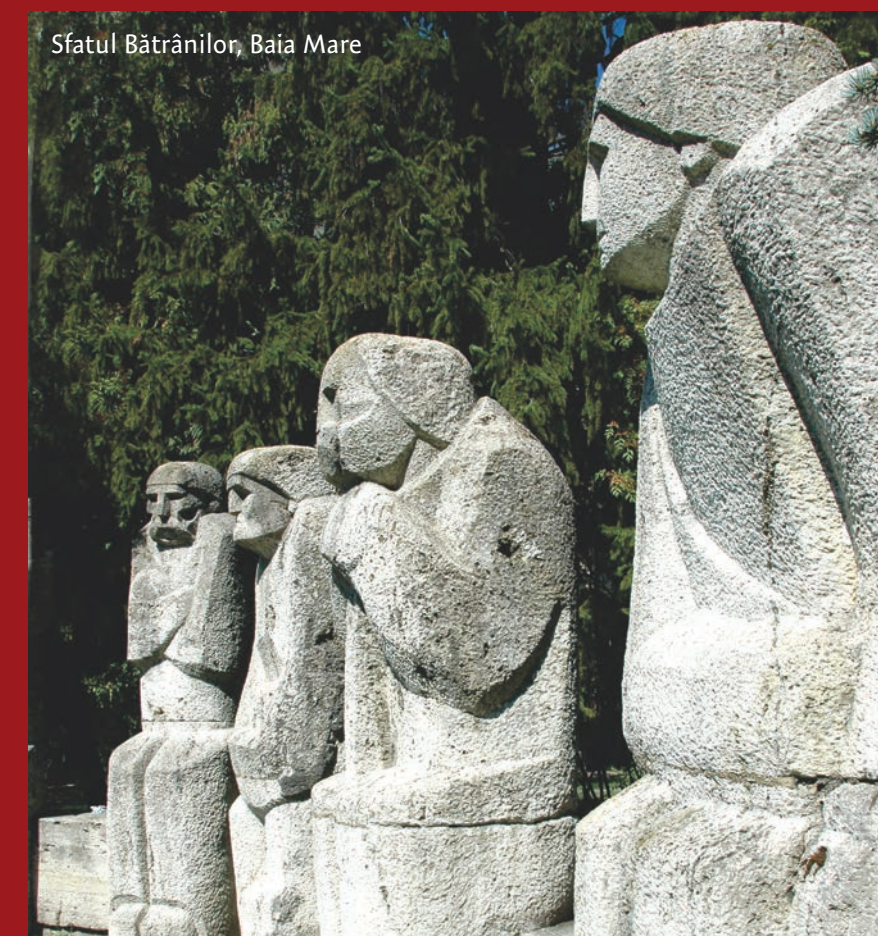
„În sculptura în lemn, Gheza Vida este, alături de Brâncuși și Ladea, cel mai apropiat de linia tradiției populare, iar *Dans oșenesc*, cioplit dintr-un trunchi de copac de către Vida, este una din pilduitoarele înfăptuirii în acest material” (Petre Comarnescu, 1958).

În anii următori lucrările sale sunt prezente în expoziții personale și colective din țară: Baia Mare, Cluj, Brașov, Satu Mare, București. De asemenea, sculpturile sale sunt selectate și participă la expoziții de artă românească din străinătate: Bienala Internațională de la Veneția, Cairo, Alexandria, Damasc, Moscova, Budapesta, Bratislava, Praga, Berlin, Leningrad, Sofia, Paris, Varșovia, Belgrad, Helsinki, Bologna, Torino, Roma, Londra, Haga, Bruxelles.

Vida colaborează cu arhitectul Anton Dâmboianu la realizarea amplului *Monument al Ostașului Român* de la Carei inaugurat în 1964, complexul fiind o creație de excepție a artei monumentale de for public.

Sculpturile lui Vida se caracterizează prin vigoare și monumentalitate, înfățișând adesea oameni simpli în atitudini din viața zilnică, în timpul muncii (*La fân, Odihna, Horitoarea, Țăranca cu coșul, Cap de țăran, Butimanu, Tropotita, Dans oșenesc, Veselia, Recolta, Miner cu lămpaș, Minerii, Miner citind, Copil cu pasăre, Copil mâncând, Muncitor forestier, Femeie împovărată*). Lucrările sale înfățișează personaje și secvențe ale istoriei românești (*Horea, Balada lui Pinteza, Pinteza Grigore judecând un boier, Dragoș Vodă, Menumorut, Voievodul Gelu, Bogdan Vodă, Răscoala*). Un grup important de sculpturi au o bogată încărcătură metaforică, artistul inspirându-se din universul mitic maramureșan (*Omul apelor, Omul dintre focuri – Foca, Omul nopții, Omul Pădurii, Solomonarul, Ploaia, Varvara, Priculiciul minei, Fata pădurii, Cușma dracului, Mărtoaia, Valva minelor, Carnaval, Botegiunea de pe Iza*).

Călătorind prin Maramureș Geo Bogza nota: „În vara trecută oamenii Maramureșului – acei oameni pe care nu mi-i pot închipui decât falnici și mândri – nu s-au dezmințit și au ridicat la Moisei, din trainic și nobil lemn de stejar, un complex monumental cum nu se mai găsește, poate, în nici unul din satele țării noastre. Un complex monumental, căruia i se poate spune așa pe bună dreptate, ca și acela ridicat de Brâncuși la Târgu Jiu...”

Sfatul Bătrânilor, Baia Mare